

АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ РОСЛИННИХ ОЛІЙ КУЛЬТУР

Зіроян Е.С., здоб. ОС «бакалавр»

Науковий керівник – канд. екон. наук, доц. **Р.М. Остапенко**
Державний біотехнологічний університет

У товарній структурі експорту сільськогосподарської продукції України традиційно домінує рослинництво.

Крім зернових, основними товарами є олійні культури, рослинні олії та продукти їх переробки. За даними Державної митної служби України, 2022 року експорт олійних культур і фруктів становив майже 3,8 млрд. дол. США. Це на 54% більше порівняно з 2021 роком.

Загалом обсяг поставок основних товарних позицій цієї групи на зовнішні ринки збільшився майже вдвічі. Експорт ріпаку збільшився з 2,7 млн тонн 2021 року до 3,1 млн тонн 2022 року в натуральному вираженні, а сої - з 0,9 млн тонн до 2,0 млн тонн відповідно. Найбільш значним і багаторазовим було зростання експорту соняшнику - з 0,08 млн тонн 2021 року до 2,8 млн тонн 2022 року.

За прогнозами аналітиків, у 2022-2023 роках Україна вироблятиме 10,4 млн тонн насіння соняшнику. За цей же період прогнозований рівень виробництва соняшникового шроту сягне 4,213 млн тонн. За цей же період в Україні очікується виробництво 4,386 млн тонн олії.

Як і в попередні роки, основними покупцями українського олійного насіння та олії у 2022 році будуть країни Азії та Європи.

Особливістю 2022 року є подальше зміцнення позицій Європейського Союзу на внутрішньому ринку олійних плодів і насіння. Торік країни регіону закупили понад три чверті від загальної вартості всіх олійних культур з України.

Так, Німеччина, яка посідала з 2018 року перше місце серед імпортерів українських олійних, поступилася своїм місцем Румунії, яка 2021 року не входила навіть до першої двадцятки; 2022 року ця країна закупила приблизно 1/5 частини, або 18,6%, українського експорту цього виду сільськогосподарської продукції.

Друге місце з часткою 13,7% посіла Туреччина, яка 2021 року поступилася Бельгії. Польща не увійшла до десятки основних покупців вітчизняних олійних культур у 2021 році, але впевнено посіла третє місце (12,7%). Болгарія також є новачком у першій десятці з часткою 11,5% торік, а Німеччина, частка якої знизилася з 23,9% у 2021 році до 8,1% торік, перебуває на п'ятому місці. Угорщина, яка також увійшла до рейтингу основних імпортерів олійних культур з України, забезпечила собі частку в 7,1%.

Загалом ці шість країн забезпечують Україні близько 72% експортної виручки від зарубіжних постачань олійних культур. 2022 року обсяг експорту соєвої олії продовжив знижуватися до 237 тонн (-2%), експорт ріпакової олії також знизився до 66 тонн (-60%), зазначають експерти.

Вітчизняна соняшникова олія залишається основним товаром для експортного ринку в групі олій і жирів: 2022 року Україна експортувала 4,3 млн

тонн, що на 16% менше, ніж 2021 року. Виручка від продажу соняшникової олії склала 5,5 млрд доларів США. Це на 14% менше, ніж попереднього року. 2022 року відбулася значна перестановка в рейтингу основних покупців олійних культур: уперше до першої десятки увійшла Польща з часткою 13,3%, потіснивши Індію (13,0%), яка була основним імпортером цього виду сільськогосподарської продукції впродовж понад десяти років. Експорт до Туреччини (11,2%) становить значну частку зарубіжних поставок цього виду сільськогосподарської продукції. Інші важливі імпортери соняшникової олії вітчизняного виробництва значно відстають від них: у Румунії (7,2%), Нідерландах (6,6%), Китаї (6,0%), Італії (5,4%), Болгарії (4,9%), Іспанії (4,4%) та Іраку (3,3%). Разом ці країни акумулюють понад 75% поставок української олії на зовнішні ринки [2].

Однак війна негативно вплинула на функціонування олійно-жирового сектору України. Йдеться про повну зупинку промислових підприємств, включно з підприємствами з виробництва олійно-жирової продукції, в зонах бойових дій і на тимчасово окупованих територіях.

У березні цього року експорт сільськогосподарської продукції досяг рекордного рівня з початку повномасштабного вторгнення. При цьому 51% поставок пройшов через зерновий коридор, а решта - альтернативними маршрутами; ЄБА зазначає, що ще не всі експортні товари фізично перетнули український кордон [1].

Блокада портів Чорного та Азовського морів на ранніх стадіях війни зупинила експорт соняшникової олії та шроту; Асоціація "Укроліяпром" повідомляє, що в березні та квітні до 70% основних потужностей з переробки насіння соняшнику були призупинені через неможливість постачати соняшкову олію, особливо на експорт. Сектор олійних культур постраждав від нового сектора олійних культур. Сектор олійних культур був змушений у найкоротші терміни налагодити новий ланцюжок поставок і шукати альтернативні ринки збуту.

Інформаційні джерела:

1. Vasytkovska, K. V., Malakhovska, V. O. (2019). Analysis of grain export potential in Ukraine. Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic sciences, no. 3(36), pp. 313–320.
2. Експертний прогноз щодо українського експорту олійних [Електронний ресурс] // Гаряча агрополітика. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://agropolit.com/news/25171-opublikovano-ekspertniy-prognoz-schodo-ukrayinskogo-eksportu-oliynih>.